

קביעת ימי הפורים בחיפה ובספסופה

מאז בואנו לחיפה בשנת ה'תשל"ה והגיעו ימי הפורים התשל"ו, התלבטנו והתחבטנו בשאלה של מנהג המקום ושל המציאות שנפגשנו בה, בענין קריאת המגילה בחיפה רק ביום י"ד אדר, אע"פ שהגרימ"ט זצ"ל בלוח ארץ ישראל כותב: שבמפורש נהגו בחיפה לקרוא מספק גם ביום ט"ו אדר – ותמהתי על המנהג שנשתרבב ונשתכח. אמנם מצאתי מנין אחד בהדר־הכרמל שקורא גם בט"ו, כמובן, בלי ברכה, הדבר היה תמוה בעיני וביקשתי לבררו.

נתעוררתי מחדש לעסוק בשאלה זו, על ידי שאלה שהגעתי מרבו של מושב ספסופה, הסמוכה לחקרא שבגוש־חלב שבגליל העליון, אשר שאלני בדבר הזמן לקריאת המגילה אצלם והשיבותי לו לשאלתו – ואז פניתי לכמה מגדולי הפוסקים שבדורנו לברר דעתם בשאלה זו, וצרפתי בשאלתי ברור דברים תמציתי בענין חיפה וגם מ"ש לרבו של המושב מספסופה.

שנים מגדולי ישראל – כבי מרן הראשון לציון, הגאון הרב מרדכי אליהו שליט"א, וכבי מרן הגאון מוה"ר יוסף שלום אלישיב שליט"א – הואילו להשיבני דבר ואני מצרף תשובותיהם לקונטרסנו ואקוה שיהא הברור בעז"ה, לתועלת הרבים, להורות את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון.

א

השאלה

עיינתי במ"ש הרב בעל כף־החיים באו"ח סי' תרפ"ח ס"ק טו"ב. על העיר תברון בשם הרדב"ז, בתשובתו סימן תרפ"א, דפשיטא דאינה מוקפת מימות יהושע וקורין ב"ד. וכתב ע"ז: אבל מנהג קדום בה לקרות י"ד וט"ו מספק, כמ"ש רבנו החיד"א בברכ"י אות ד' ובספרו חיים שאל ח"ב אות צ"ד וכ"ב הרב בעל תבואת הארץ בספרו מ"ש בספר דברי יוסף סימן ב': "כי בכל ערי א"י נוהגין לקרות שני ימים חוץ מירושלים ת"ו. שקורין יום ט"ו בלבד – ודלא כדברי הרדב"ז הנז' והאריך כי טוב המנהג". עכ"ל.

בקשר למנהג חיפה: בזמנו שאלתי מפי חברי הרבנים וביחוד מזקני הרבנים ומותיקי העיר, והתברר לי שסתם מנהג העיר חיפה לקרוא רק ב"ד ותמהתי ע"ז: שהלא ר' יהוסף שורץ זצ"ל כותב לכאורה, לקרות גם בט"ו. כמנהג צפת וטבריה וכפרים ועיירות הסמוכין לה – וביחוד הלא כתב הרדב"ז בתשובות חדשות ח"א סי' רנ"ב, שגם במקומות שא"צ מן הדין לקרות רק ביום י"ד בלבד, אין לגעור בהם כשקורין בט"ו בלא ברכה. והלואי שיזכרו נפלאות בכל יום – ולפי זה היה לכאורה ראוי לקרוא בחיפה גם בט"ו. ואע"פ שיש אומרים שדוקא בכרך המוקפת חומה עתה הדין כך – הלא כבר כתבו האחרונים דלאו דוקא. עיי"ש בכף-החיים סעיף כ"י.

שבתי וראיתי שהגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל כותב בספרו וכן בלוח א"י שלו ועיין במיוחד בספרו ספרי א"י, סימן ה', פורים בא"י ובירושלים, עמוד מ"ד ואילך שפרש: לסוג הראשון-עיירות עתיקות שכבר הוחזקו משנים קדמוניות לנהוג בהן דין מסופקות, שבהן קורין ב"ד ובט"ו – ידועות העירות: חברון, שכם, עזה, עכו, לוד, טבריה, יפו, צפת וחיפה, שהוחזקו מימים קדמונים לעירות מסופקות. אמנם שם בסוף סעיף זה (עמוד מ"ה) כותב: **"ועל חיפה לא ידעתי כל מקור לקרוא שם גם בט"ו, והטעמים שיגע למצוא זקננו גאון ישראל בפאה"ש (סי' ג' ס"ק ל"ד) – לא נתחוררו לעני"ד, אבל מכיון שכבר נהגו בכך. מסתמא היה להם קבלה על זה.**

לכן תמוה היה בעיני מה שמצאתי שעבר מן העולם היום בחיפה, המנהג לקרוא גם בט"ו בלי ברכה, וביקשתי ומצאתי אז רק מנין אחד, בהדר הכרמל, של הצדיק ר' תנחום דונין זצ"ל, שאז התפלל בו אב"ד בעירנו הגרי"ב רקובר שליט"א – שקורין שני ימים, כמובן ב"ד בברכה וט"ו בלי-ברכה, כמפורש בשו"ע שם סעיף ד' – והשתדלתי להתפלל עמם. אך כמדומה שכבר נתבטל הדבר – בינתיים שמעתי שיש עוד מנינים, בבית הגרי"א קלופט זצ"ל, וגם מנין של חסידים. שקורין גם בט"ו ועל כל פנים הרושם הוא: שהרוב המכריע ולמעשה כל בתי הכנסת של העיר חיפה, קוראים כיום רק ב"ד וקריאת ט"ו רק במנינים בודדים. והדברים סותרים למ"ש הגרימ"ט זצ"ל – והדבר צריך ביאור.

לכן שמתי אל לבי לבאר את שורשי המנהג שכותב הגרימ"ט זצ"ל. ונתברר לי שמה שאומרים שחיפה היא סמוכה ונראית לעכו, אין לראות בזה טעם מספיק, שעכו עצמה בספק, אלא יש טעם אחר והוא: שהחלק העתיק של חיפה, הנמצא בסמוך ונראה לחיפה של היום ולשכונותיה החדשות, יש בו מקום הידוע בשם: **"שקמונה" או "תל-שקמונה"** שכבר חרב והיה לתל. עכשיו נערכות במקום זה חפירות מפעם לפעם, והיתה זו, אולי, עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. על פי מ"ש החוקרים היה המקום מיושב כבר לפני שלשת-אלפים חמש-מאות ארבעים ושתיים שנים (כך ע"פ מאמרו של יוסף אלגביש חפירות שקמונה, בספר חיפה ואתריה, שיצא לאור בהוצאת אריאל ועירית חיפה) וכן כתב המנוח פרופ' זאב וילנאי ז"ל: **"העיר הקדומה של חיפה, לא שכנה במקום חיפה של ימינו, אלא צפונה מערבה לה וכו' והאתרים הבולטים בסביבה, שהיו מיושבים ברציפות מן התקופה הכנענית ועד לתקופה מאוחרת יחסית, היו שקמונה מדרומה ותל אבו הואי ממזרחה"** – עיר זו היתה עירו של ר' שמעון השקמוני, שהיה מתלמידי ר"ע (ב"ב קיט, א) וסמוך לה היתה העיר צלמונה.

ע"פ הדברים הנ"ל נראה לי ואולי היתה מסורת, שתל שקמונה הוא אתר שבזמנו היתה בו עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן-נון, באמצעלופדיה א"י לר' ישעיהו פרס ז"ל נאמר על שקמונה: "עיקר ישובה היה בימי הבית השני ובתקופת התלמוד, שבמשך הזמן התקרבו חיפה ושקמונה ונעשו לעיר אחת". שקמונה נהרסה כנראה בזמן הכיבוש הערבי לפני כ-1300 שנה. (ע' א' אריאל. ערך שקמונה).

אמנם גם לדעת האומרים שהלכה כראשונים הסוברים: שאע"פ שאין עשרה בטלנין בכרך – קוראים בו בט"ו ולא ב"ד (ע"י טושיע או"ח תרפ"ט ע"ד, הירושלמי מגילה ע"פ גירסת הרמב"ן וכל השיטות שם בטור ובב"י ושו"ע וביחוד מ"ש ובביאורי הגר"א שם) הדברים אמורים שאע"פ שאין שם עשרה בטלנין, ועדיין גרים שם ישראל (כף החיים שם ס"ק י"ב). ואפילו לשיטת מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל, שפסק לקרוא בט"ו בירושלים החדשה, אפי' אחרי כיבוש ירושלים העתיקה בידי הלגיון בשנת תש"ח ולמרות שישבו בעיר-העתיקה רק גויים, הלא כתב שם במקראי קדש סימן כ"ה עמוד קכ"ז, בברור שיטת מרן בעל המשנה-ברורה שדבריו נראים כסותרים זא"ז. שקודם כתב: "כפר הסמוך לכרך וכו' ונהיה הכרך שםם וקראו ב"ד". ואח"כ כתב: "כרך של עכו"ם שאין בו ישראל כלל, ישראל הנכנס בו קורא בט"ו" (כשיטת הברכי יוסף) – שאולי כוונתו שכרך שםם היינו: לא רק שיצא מידי ישראל, אלא חרב לגמרי "ונעשה תל-עולם", שנהפך לשדה בור ולא ניכר כלל שהיה שם ישוב. ובכה"ג אפשר שגם לריטב"א והגר"א קוראין ב"ד. דלא שייך לומר בכה"ג גרירה אחרי כרך. וספקו של הירושלמי הוא רק בחרב ונעשה של עכו"ם – שעדיין יש עליו שם עיר. אבל אם נחרבה לגמרי ונעשה לשדה בור ולא ניכר שהיה שם ישוב ובטל ממנו לגמרי שם עיר, בכה"ג אפשר דלכו"ע לא שייך לומר דהסמוכין לו יקראו בט"ו. דכיון שבטל ממנו שם כרך לגמרי אין דין גרירה אחריו. עכ"ל עיי"ש כל דבריו. וכן בהרצבי בקונטרסו כל עניני הפורים וקריאת המגילה, ואכמ"ל.

אמנם בירושלים החדשה, היה זה בשעת הכיבוש הירדני של העיר העתיקה ואז היה אתר אחד לפחות, שלגביו טענו שהוא שייך לעיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון והכוונה: להר ציון – ואע"פ שיש חוקרים ואנשי מדע שחלקו על כך – סמכו גם על כך גדולי ירושלים. שפסקו לקרוא בירושלים כולה על שכונותיה בט"ו בלבד. משא"כ בחיפה שהיא סמוכה ונראית ל"שקמונה", ששם מזמן חרבה העיר ויש שם רק תל-עפר, ומן הצד השני: אינה "סמוכה" לעכו ורק "נראית" בקצה המפרץ לחלקים ממנה, וכאמור עכו עצמה ספק. – ולכן אולי בטל המנהג לקרוא גם בט"ו, אפילו בלא ברכה.

אשר על כן לא נראה לענ"ד לשנות המנהג בכל בתי הכנסת בימינו שקורין ב"ד בלבד, חוץ מיחידי סגולה. שביניהם לבין עצמם יקראו ב"ד ובט"ו בלי ברכה, כדי לצאת ידי חובת כל הספקות.

אשמח לשמוע חות דעת מעלת כת"ר על שאלה זו ועל הרצ"ב אגרת-תשובה שהשבתי למושב ספסופה בגליל העליון – שגם שם היתה שאלה של "סמוך ונראה", אך בהבדל עיקרי. ששם: בתוך העיירה גוש-חלב המיושבת גויים, נמצא עדיין אתר בלב הכפר, שהיא מצודת חקרה הנזכרת ולכאורה יש לדון אם מינא ניקי לאתרון שהלא שם הדעת נוטה, שראוי

לעשות לשתי השטות, לקרוא גם בט"ו בלי ברכה. ועלינו היה רק לברר הדין, כשהמציאות הגאוגרפית נמצאת לפנינו ברורה. משא"כ בחיפה שלא ברור אם בכלל היתה פעם בחיפה עיר מוקפת חומה, ואם כן לא ברור הזמן של הקפתה. וכן היום יש שם תל-חרב לגמרי, בלי שום ישוב אפי' של גויים – ובכך לכאורה הכל יודו שאינו ככרך שיש בו עשרה – ודינה כ"עעירות גדולות". לקרוא רק בי"ד.

ותיכף לת"ח ברכה. בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ויקויים בנו מקרא שכתוב: "ונתתי ישועה חומותיך ושעריך תהלה". במהרה בימינו אכי"ר.

ביקרא דאורייתא
מכבדו כערכו הרם
המברך בברכת אהבת כהונתנו מקודש
שאר-ישוב כהן
החופעיה"ק חיפה ת"ו

ב

תשובת הראשל"צ והרב הראשי לישראל (דאז)
מרן הגאון מוה"ר מרדכי אליהו שליט"א

לכבוד הרב הגאון מוה"ר שאר-ישוב הכהן שליט"א

רב העיר וראב"ד

חיפה

השלום והברכה!

קבלתי את דברי התורה של כת"ר ופסקו בענין קריאת המגילה בפורים בחיפה, אם קוראים בי"ד ובט"ו כערים המוקפות או בי"ד כפי שנוהגים עתה, אלא שיש מנין או שניים בודדים הקוראים בט"ו ללא ברכה. וכת"ר שידד מערכות וצירף את פסקו לרב של מושב ספסופה.

כת"ר כתב, דן ופלפל כיד ה' הטובה עליו מראשונים ואחרונים וכן הביא עובדות מהשטח, היינו מחקרים בענין מיקומה של העיר חיפה ומה היה על כך ומה הגיע אליהם לקיים בתחילה שני ימים.

בענין ירושלים שלפני מלמת ששת הימים, כשהעיר העתיקה היתה בידי עכו"ם, הביא כת"ר בשם רבני ירושלים נ"ע, שפסקו לקרוא בט"ו ונימוקם עמם. כאשר עיני החכמים תחזינה מישרים ואנן בדידן סמכנו על שירושלים היתה אז יותר מחומותיה כיום, מצד הר ציון ומצד מאה שערים וכו' וע"ז סמכו וקראו בט"ו.

נחזור לענין חיפה, הנראה מדבריכם שמקור לשני ימים מספק הוא ולא מדין חיפה עצמה, אלא מדין שהיא קרובה או נראית למקום אחר שהיה מוקף.

במסכת מגילה דף ב' ע"ג יש מחלוקת בין ת"ק לר' יהושע בן קרחה, אם צריכים מוקפת חומה מזמן יהושע בן נון או מוקפת חומה מזמן אחשורוש. לדעת ר' יהושע בן קרחה מוקפת חומה מזמן אחשורוש בעינן. ודלעת ת"ק מימות יהושע בן נון הלומד ג"ש פרזי פרזי.

והגמ' מקשה: "בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב מדינה ומדינה ועיר ועיר, מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש, עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות, אלא לר' יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות, אלא עיר ועיר למאי אתא".

והגמ' מתרצת שלמעשה גם לתנא דידן אין צורך בפסוק מדינה ומדינה, כי יש להם ג"ש של פרזי פרזי, אלא הפסוק מדינה ומדינה בא לדרשה כדברי ר' יהושע בן לוי שאמר כרד וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרד.

כלומר, שדין סמוך ונראה הוא לא מסברא כמו שכתבו שאר האחרונים, אלא גזירת הכתוב וחידוש הוא ואין לכך בו אלא חידושו. ולפיכך פסק הברכי יוסף בשם המשאת משה, שמה שאנו אומרים כרך וכל הסמוך לו היינו: במקום שקוראים בו בט"ו, שהוא ודאי ולא ספק, אך במקום שהוא מסופק, לא אומרים בו סמוך ונראה. עיין בברכי יוסף סימן תרפ"ח, אות ט' וכן כתב הזכות לאברהם ובית עובד ועיי"ש בכה"ח ס"ק י"א, לאפוקי ממה שפסק החזו"א שאומרים סמוך ונראה גם בספקות, לפיכך בני-ברק שהיא סמוך ונראה ליפו צריכים לקרוא יומיים.

וכתב הרב משאת משה וז"ל: "אם בכרך קרו בי"ד ובט"ו מספק, הכפרים הנראים וסמוכים קרו בי"ד, דלא אמרו דהם ככרך אלא כשהכרך קרו בט"ו לבד, אבל אם הכרך עצמו מספק הנראה וסמוך קרו בי"ד" עכ"ל.

והוסיף ע"ז הברכ"י וז"ל: "והכי מסתברא דכיון דאעיקרא הא דסמוך ונראה חידוש הוא למגילה, משא"כ בבתי ע"ח כמש"ל תסגי לן ודאן דקרו בט"ו לחוד לדרוש סמוכים כמשפטן, אבל היכא דפרזים גופייהו יספוק עלימו הסמוך ונראה דינן כעירות דעלמא" עכ"ל.

ומאחר שהמשאת משה והברכ"י והזכור לאברהם ובית עובד פסקו כן וכך נהגנו כל הזמן, אין לנו לחוש לדעת החזו"א ובפרט לפי מה שאמרנו שזה חידוש בפסוק מדינה ומדינה.

ולפיכך, מכיון ששקמונה עצמה לא ברור לן שהיא עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וכבר פסק התבואות הארץ כי בכל עיר ישראל קוראים שני ימים, חוץ מעיר הקודש ירושלים שקוראים בט"ו, הוי אומר שכל הערים הם מדין ספק, ולפיכך הסמוך ונראה להם לא נגרר אחריהם וקוראים בי"ד, אא"כ נאמר שחיפה היא עצמה ספק מוקפת חומה מימות יהושע בן נון ואז צריכים לקרוא בה בי ימים.

מאחר שכת"ר הביא שמקור המנהג שקוראים יומיים זה מדין סמוך ונראה, נראה לי כמו שכת"ר הסיק, שהנח להם לישראל שבחיפה כיום שנוהגים לקרא רק בי"ד והמחמירים תע"ב. יה"ר שכת"ר יזכה להגדיל תורה ולהאדירה, ויתברך בכל מידי דמיטב, ויהיה שש ושמח כל הימים בבריאות גופא ונהורא מעליא, אכ"י"ר.

מרדכי אליהו

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

ג

תשובת מרן הגאון מוה"ר
יוסף שלוי אלישיב שליט"א

לכבוד הרב הראשי לעיר חיפה והמחוז
ה"ה הרב הגאון ר' שאר-ישוב כהן שליט"א
ברכה ושלוש רב

מכתבו מיום יב אד"ר הגיע ליד בזמנו, ומרוב הטרדות הסובבים אותי לא עלה בידי – עד הנה לעבור על דבריו. והנה כת"ר תמה למה נוהגין בעיר חיפה לקרוא את המגילה רק ביי"ד. והלא ר"י שורץ כותב לקרוא גם בט"ו. ונחה דעתו הואיל והחלק העתיק של חיפה הנמצא בסמוך ונראה לחיפה של היום, יש בו מקום הידוע בשם "תל-שקמונה", אולי היתה שקמונה עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כי עפ"י החוקרים היה מקום מיושב לפני כשלוש אלפים ותקמ"ב שנה ואולי היתה מסורת שתל שקמונה בזמנו הי' עיר מוקפת חומה. ומכיון שהיא נהרסה לפני כ-1300 שנה ונחרבה לגמרי ובטל ממנה שם מוקף לגמרי ואין דין גרירה אחריו. ולכן אולי בטל המנהג לקרוא גם בט"ו עכתו"ד. עדיין תמיהתו קיימת, שהרי הגרימ"ט ז"ל בספרו ארץ ישראל כותב: "חברון שכם – וחיפה הוחזקו מימים קדומים לעיירות מסופקות" ומסקנתו לגבי חיפה הוא: "מכיון שכבר נהגו בכך מסתמא היתה להם קבלה ע"ז והספר הזה חיבר הגרימ"ט מלפני כארבעים שנה. ומעתה אם סבת קריאת שני הימים הי' בגלל שקמונה, הרי היא כבר נהרסה מקדמת דנא ולמה אם כן היה המנהג כל הזמן לנהוג בחיפה כעיירות המסופקות, אין זאת אלא שבזמן האחרון עקרו את המנהג ללא כל יסוד, ומן הדין איפוא לחדש את המנהג כפי שהיו נוהגים מימי קדם.

וכעשותו נוראות באותן הימים אתנו יפליא תשועת עולמים.

בברכת התורה
יוסף שלוי אלישיב

נספחות : שו"ת בענין המושב ספסופה

ד
השאלה

לכבוד הרה"ג
הרב הראשי לחיפה
הרב שאר ישוב הכהן שליט"א

הנדון : דין מושב ספסופה בפורים.

מושב ספסופה שוכן בין מירון לגוש-חלב, המרחק מספסופה לגוש-חלב פחות ממיל (כחצי ק"מ). כידוע לכת"ר גוש חלב מוזכרת במשנה בערכין פ"ט מ"ו כמוקפת חומה.

ארכיאולוג ירא שמים ומומחה, אישר באוזני שגוש-חלב של היום, היא גוש-חלב המוזכרת במשנה בערכין. ואם כן בפשטות ספסופה נכללת בגדר סמוך ונראה, גם עפ"י הפשט בדברי מרן השו"ע, דבעי שגם ה"נראה" יהיה במרחק מיל.

אלא שנתעורר אצלי ספק, בראותי דברי הברכי יוסף באו"ח, בסימן תרפח, סעיף ח, ו, ולשיטתו כרך, שהיה מוקף חומה וננטש מיהודים וישבו בו גויים ולא קראו בו מגילה, כרך זה בטל ממנו דין כרך מוקף ודינו כפרוז, וגוש חלב מיושבת היום רק בגויים.

שאלתי ובקשתי מכת"ר, שיואיל לשלוח אלי את חות דעתו ההלכתית, בדין מושב ספסופה בפורים הבעל"ט, הן לגבי קריאת המגילה והן לגבי שאר מצוות הפורים.

אבקש מכת"ר לשלוח אלי את תשובתו על פי הכתובת שבראש העמוד.

אני מודה לכבוד הרב ומאחל לו ולב"ב פורים שמח.

בברכת התורה ולומדיה

דוד לחיאני

רב מושב ספסופה

ה התשובה

לכבוד

הרה"ג מוה"ר דוד לחיאני שליט"א
הרב הנכבד, משמש בקודש, ומפיץ דבר ד' זו הלכה
מושב ספסופה אשר בגליל העליון

שלום וברכה מקודש.

יקרת מכתבו הגיעתנו זה עתה, בסמוך ימים לפני חג הפורים הבעלי"ט, והנני ממהר להשיבו כבקשתו, חות דעתי בענין זמן קריאת המגילה במושבכם הסמוך לגוש חלב. אם בי"ד או בטי"ו?

אשתדל להשיב על שאלותיו הכלולות במכתב, אחת לאחת, ולחוות דעתי הדלה בקשר למועד הראוי לקריאת המגילה, וליתר עניני הפורים, במושבכם הסמוך מהלך חצי מיל לגוש חלב.

אכן. בקשר לזיהוי גוש-חלב כעיר מוקפת חומה מימות יהושע בן-נון, עדיין צריכים אנו למודעי:

המשנה בערכין שמביא כת"ר נאמר בה, בגירסא שלפנינו: "כגון וכו' וחקרה של גוש חלב" – ברור שחקרה היא מקום בתוך גוש חלב או על ידה. כמו שמפרש רש"י שם לב, א, ד"ה קצרה: "שם עיר קטנה שמחוץ לציפורי". – ואם כן עדיין צריכים אנו לזהות "חקרה" זאת איפה היא בדיוק. ומה המרחק בינה לבין ישובכם הסמוך, לדברי כת"ר, לגוש חלב מהלך חצי-מיל. באנציקלופדיי אריאל מאת המנוח ד"ר זאב וילנאי ז"ל מצאתי: "בראש ההר היתה מצודתה: חקרה של גוש חלב ולפי מסורת קדומה היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן-נון". וציין שם למשנה וגמי ערכין דידן.

בקשר לשאלה של זיהוי המקום. צודק מעלת כת"ר, שגם על פי החוקרים, גוש-חלב דהיום היא הנזכרת במשנה הנ"ל. ובדברי חז"ל: שהיתה משופעת בשמן-זית ועליה נאמר: "ושמן מחלמיש צורי" (דברים ל"ב י"ז) וכדברי רבותינו בספרי שם – וכן מצינו בתוספתא שבעות ובסוגית פסחים נ"ג א'. וכן מובא מעשה מופלא על שלא חסר בה כל, כמ"ש: "ארץ לא תחסר כל בה" (דברים ח' ט'), שיש בה משי מיוחד שבקש קיסר רומי להביא לו (קהלת רבתי ב' ה').

גם הכפר – העיירה הנוכחית ג'ש, שמושבו בנוצרים ומוסלמים, והוא השוכן במקום גוש-חלב הקדומה. נזכר הרבה במקורות. ולפי השרידים שנמצאו בו, שרידי בתי-כנסת עתיקים, קברים קדושים מפורסמים במסורת ישראל – כמו קברי התנאים שמעיה ואבטליון, וקבר יוחאי אביו של רשב"י, ועוד מערות קבורה עתיקות. מוכיחים שג'ש של

היום היא היא גוש-חלב ושראש הפסגה שלה התקרא המפורסמת, שעליה נאמר במשנה שהיא מימות יהושע בן-נון.

ועכשיו פרט חשוב הנוגע לשאלת כתי"ר: מתוך המקורות של הנוסעים והחוקרים ברור שהיה ישוב יהודי בגוש-חלב גם בזמן ימי הביניים – ביחוד בתקופה הערבית, וכך כותב ר' בנימין מטודלא, שהיה בארץ לפני למעלה משמונה מאות שנה בספר מסעותיו: "שהלך לגיש ובה כמו עשרים יהודים". ונוסע יותר מאוחר ר' שמואל ב"ר שמשון, מספר שהיה שם בשנת ד' אלפים תתקע"א – דהיינו לפני כשבע-מאות ושמונים שנה ומזכיר: "ועמדנו שם ועשינו פורים. לשם יש אנשים טובים בעלי חסדים, ובכל מקום בואנו לשם יוצאים עמנו יותר משני מנינים לכבוד הראש גולה". אמנם רבינו אשתורי הפרחי זיע"א, בספרו הידוע כפתור-ופרח כותב: "ואני בבואי אל הארץ הקדושה בחסד עליון שמעתי כי בגוש-חלב היו קורין את המגילה י"ד וט"ו באדר" – הרי שגוש-חלב עצמה על פי עדותו של בעל כפתור-ופרח, היו קורין את המגילה שני-ימים – אמנם לא נתברר לי בברור, איזה מהם עיקר ואיזה טפל, אך מידי ספק לא יצאנו.

אמנם ראיתי שהגאון ר' מיכל טיקציונסקי זצ"ל, בעל לוח אי"י כותב בספרו ספר ארץ-ישראל עמוד מה, בין היתר: "וכן היא גם גוש-חלב 8 ק"מ צפונית-מערבית לצפת, מנחלת-אשר שבמשנה שבערכין, נמנית בין העירות המוקפות: תקרא של גוש-חלב" דהיינו מבצר של גוש חלב והיא נקראת עוד היום בפי הערבים בשם ג'וש ומלפנים נקראה ג'וש-חלב, וכיון שהכפתור ופרח (דף קמ"א הוצאת לונץ) מעיד שבזמנו קראו בגוש-חלב בי"ד ובט"ו – נכון להחמיר גם שם, ולקרוא גם בט"ו.

הרי שעיקר קריאת המגילה בגוש-חלב היא בי"ד ויש להחמיר לקראו גם בט"ו ולעני"ד פשט המנהג: לקרוא בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה, וכך ראוי לעשות, אם יש בכחכם להנהיג את הדבר בקהלתכם שהיא "סמוך ונראה" לגוש חלב.

אמנם הספק שהעלה כב' בשם כנה"ג, משום שהיום יושבים שם רק גויים, נראה לעני"ד שאין בו לבטל מכס דין "סמוך ונראה", – והשאלה הזאת באה לפני גדולי ישראל מאן מלכי רבנן בירושלים, בימים שבין מלחמת השחרור תש"ח ועד ששת הימים תשכ"ז – דהיינו במשך כתשע-עשרה, שנים שבהן היתה ירושלים העתיקה בידי הערבים, ממלכת – ירדן, והיו רבים וגדולים שהתחילו לפקפק איך לנהוג, שהרי אמרו בתלמוד הירושלמי מגילה פ"א א': "חרב הכרך ונעשה של נכרים אם בו אין קורין חוצה לו קורין? דהיינו מאחר שבכרך עצמו אין מי שקורא בט"ו, כיצד נחייב לקרוא מחוצה לו ביום ט"ו!

אמנם, הגאון ר' מיכל זצ"ל בספר אי"י הנ"ל, דוחה דברים אלו בהסתמך על כמה טעמים:
 א. גרסא אחרת בירושלמי, כמובא בדברי הרמב"ן והריטב"א והר"ן, מגילה שם.
 ב. הדעה שאין לקרוא דברי הירושלמי בתמיהה אלא בניחותא דהיינו בחיוב: ר"ל אע"ג שבו אין קורין, חוצה לו כן קורין, כמובא שם. לדעה זו, מביאורי הגר"א או"ח תרפ"ח הנ"ל.

קביעת ימי הפורים בחיפה ובספסופה

תצט

ביחוד האריך שם הגרימ"ט זצ"ל בענין מצב ה"סמוך" הרציון שנשאר בידינו ועוד ועוד. עיי"ש מה שהביא שהיו רבנים שהחמירו על עצמם לקרוא בעיר ירושלים החדשה (בדין כיבוש העיר העתיקה) גם ביום י"ד, משום שחששו לשיטת הרמב"ן והרשב"א, שפסקו כרבי יהושע בן לוי: "כרך שאין בו עשרה בטלנין קורין ביי"ד". וכדכתבו הברכ"יוסף (שמזכיר כתי"ר במכתבו) ויד אפרים להחמיר בכי האי גונא גם ביי"ד, אלא שהסיק הגרימ"ט שם: "שכל הקהל יכול לסמוך על שאר הפוסקים, הרמב"ם והטושי"ע, שלא כתבו כן (ראה כ"מ ובי"י וטושי"ע והגרי"א תרפ"ח ס"ק ב). אמנם עיין בכ"פ החיים שם ס"ק ג' ההסבר שלא דוקא בטלנין, אלא כל שגרים שם עשרה אנשים ההולכים בוקר וערב לביהכ"ס, הרי הוא כאלו יש שם י' בטלנין ועיי"כ פסק השו"ע בדברי התוספות והרא"ש: דאפי' אין בהן עשרה בטלנין משום דסתמא בכרך נמצאים שם יו"ד ב"א שהולכים בוקר וערב לביהכ"ס, עיי"פ זה-כשאין בכלל יושבים בכרך יהודים, רק גויים, יהיה דינו לקרוא ביי"ד ובודאי כך יהיה דין ה"סמוך ונראה" לו.

אמנם, רבה של ירושלים הגרצ"פ פרנק זצ"ל פסק, והדברים מובאים בספר מקראי-קודש וכן בספר הרצ"ב, במפורש! **לקרוא בירושלים בטי"ו**, גם בזמן שהעיר העתיקה היתה חרבה, **וכך נהגו כל הקהלות בירושלים ספרדים אשכנזים, ותימנים**, ועוד, במשך כל השנים ההן – ונזכיר תורף דבריו:

בספר מקראי – קודש עמודים קכ"ג ואילך הביא השאלה. ודברי הירושלמי הנ"ל, וסמך על שיטת הריטב"א: "דבסמוך לו פשיטא דקורין, אע"ג דעיקר קדושתו מפני היותו סמוך לכרך וכו', מ"מ בסמוך קוראין", ומסקנת הריטב"א שגם כשחרב ויושבין בו גויים, קורין בו כדינו בטי"ו (אם נזדמן לשם יהודי) וכן בסמוך לו. כן הביא שם גירסת הר"ן שהזכרתי. שהוא גורס ומפרש בירושלמי לחיוב ולא בתמיהה. ועיי"ש מה שהביא בשם ספר ארץ-צבי להשוות שאלה זו לשאלה: "בסי"ת שנמחק שהגליון נשאר בקדושתו". אמנם הקשה שם במקראי-קודש על שיטת רבינו בעל המשנה – ברורה בביאור-הלכה, שמצד אחד פסק שם או"ח סימן תרפ"ח, ד"ה או שסמוכין להם, שכפר הסמוך לכרך שהיו קורין בטי"ו ונעשה הכרך שמם, יקראו ביי"ד (דבר משה) ומצד שני פסק: כרך של עכו"ם שאין בו ישראל כלל. – ישראל הנכנס בו בפורים קורא בטי"ו (ברכ"יוסף) ולכאורה הוי כתרתי דסתרי. ור"ל שכונת הביאור-הלכה בזה היא. לא רק שיצא מרשות ישראל, אלא שנחרב לגמרי ונהפך לשדה בור ולא ניכר כלל שהיה שם ישוב וכ"ה"ג אפשר שגם להריטב"א והגרי"א קוראים ביי"ד, שלא שייך בזה גרירה אחרי הכרך שהוא שדה בור. דהיינו: הגרצ"פ פרנק זצ"ל מחלק בין חרב ונהפך לתל-עולם לבין שנעשה של עכו"ם – שהוא המצב אצלכם בגוש-חלב – ונראה שדעתו שאז יש לקרוא גם בטי"ו.

אמנם שם בהערה של הגרי"י כהן שליט"א נראה שרוצה לומר שמה שדי אם בסמוך יש עשרה בטלנין, דוקא במחובר לכרך או עכ"פ בתוך שבעים אמה לכרך, אלא שהוא מחוץ להיקף – אך ברחוק מן העיר אע"פ שהם בתוך מיל ואכן נקרא סמוך לענין המגילה. מ"מ לענין עשרה בטלנין לא מהני מה שיש שם, וממילא י"ל שדברי הירושלמי הם ב"סמוך" הרחוקים קרוב למיל.

על פי הני"ל בכפר שלכם שהוא רחוק כחצי-מיל מגוש-חלב וגם ספק אצלי אם יש בו עשרה בטלנין, שהוא לעיכובא על פי הני"ל וגם בגוש-חלב עצמה, בזמן שהיה בה ישוב של יהודים, הרי קוראים בשני ימים י"ד וט"ו – ועכשיו אין שם יהודים ובודאי לא עשרה בטלנין – הרי לכאורה הדין ברור שאין להחמיר לקרוא בכפר סמוך לה, במהלך יותר משבעים אמה ושיריים – לקרוא גם בט"ו.

לכן לעני"ד תשובתי לשאלתכם היא כדלהלן:

א. אל ישנה כתי"ר ממנהג המקום לקרוא בי"ד – בברכה. ולעשות עיקר הפורים ומצוותיו ביום י"ד לחודש אדר.

ב. לגבי שלומי אמונים הרוצים להחמיר על עצמם – יוכלו לקרוא מגילה גם בט"ו אבל לא בברכה. שבודאי – שהוא ספק גדול אם הוא זמנה – ורק מצד החומרא וזכר לימי קדם הוא. אבל לא מעיקר הדין – דהיינו יוצאים ידי חובה בקריאת י"ד. והרוצה להחמיר על עצמו גם ביום ט"ו לקרוא ולקיים שאר מצוות הפורים, תבוא עליו ברכה רק שלא יברך בשם ברכה לבטלה ודי למבין.

הנה הנראה לעני"ד כתבתי – וכת"ר יעשה כחכמתו, לנהל קהלתו בדרכי נועם ובנתיבות שלום, לימי הפורים האלה שלא יעבור מתוך היהודים וזכרם לא יפוך מזרעם – מעתה ועד עולם אמן.

נ.ב.

לאחר שכתבנו הדברים דלעיל, בא לידנו קונטרסו החשוב של הגאון ר' אלעזר בריזל שליט"א, ראש ישיבת פאר הלכה בירושלים ולפי דבריו נחזור ונברר מה שכתבנו להורות לתושבי ספסופה לקרוא בי"ד בברכה ובט"ו בלי ברכה. וכן לעשות את יתר מצוות הפורים בשניהם – אע"פ שבקונטרס הני"ל עוסק בירושלים, שהיא המקום היחיד בעולם שקוראים רק בט"ו – יש לדון ממנה ולברר ויש נ"מ להלכה ולמעשה בעז"ה.

בסוגיא זו, שם, כתב בשם כף – החיים או"ח סימן תרפ"ח אות טו"ב, בשם תשוי דברי-יוסף סי' ב', כי בכל ערי א"י נוהגין לקרוא שני ימים. חוץ מעיה"ק ירושלים, שקורין יום ט"ו בלבד. והוסיף ע"ז: "כהיום יש הרבה מקומות בארה"ק שדינם לקרות בשני הימים ואינם קוראים רק בי"ד ובוודאי בדיעבד יוצאים, אבל לכתחילה ידקדק ויחמיר לקרות גם בט"ו".

והאריך שם בענין בקונטרסו עמודים ה' ואילך, במ"ש הגר"ז גרוסברג זצ"ל, שצדד לקרוא בירושלים בזמן שהעיר העתיקה היתה ביד הלגיון הירדני – לקרוא גם בי"ד, ומ"ש הרה"ג ר' אליעזר כהן שליט"א, כנגד כמה שכונות שלדעתו גם כיום ראוי שיקראו גם בי"ד – והשיב על הדברים בהעמקה ועיקר דבריו זכרון במה שנוגע לירושלים ברור המציאות של ההיקף של ג' החומות. ואמנם מ"ש שהרגיש שהאדמו"ר מסטמ"ר זצ"ל מסכים. שיש מקום לקריאת ט"ו בירושלים החדשה צריך ברור – אך נכון מאד לעני"ד מ"ש בשם מרן החזון

איש זצ"ל שהורה אפי' לתושבי גבעת שאול ב' (סמוך להר-נוף דהיום) לקרוא בט"ו, וזה היה בזמן שהעיר העתיקה היתה בידי הלגיון.

הנקודה המרכזית בקונטרס הנ"ל בביאור שיטת החזון איש, נראה שהיא השאלה: אם "נותנים עיבור לעיבור", לענין המגילה. כמו בשבת. ואם בכלל שייך כאן דין נתינת עיבור כמו בשבת, או שיש רק לשער שיעור מיל מרחק מן החומה עצמה, וכל מה שנמצא מחוץ לשיעור הנ"ל, כבר לא חל עליו דין הכרך – ויש לקרוא בי"ד כמו שסבר הרב מחסלביץ הגאון ר' משה כהנא זצ"ל, וכידוע גם הגרימ"ט פסק כאן לחומרא, שכן הנהיג בשכונת עץ-חיים שבמבואות ירושלים לקרוא בי"ד, ואכן כך נוהגים שם כיום, אע"פ שבכל רובעי ירושלים הגדולה נוהגים אחרת – ופוק חזי מאי עמא דבר.

ראה שם עוד מ"ש בביאור דברי הגמ' מגילה ג, שריב"ל אומר: "כרך וכל הסמוך לו והנראה עמו נדון ככרך ועד כמה מיל". שבירר ששיעור "סמוך ונראה", הוא אחרי עיבורה של עיר שהוא כעיר עצמה. ולכאורה אפי' אחרי "עיבור-דעיבור" – ע"פ מה שהביא שם מספר ציץ-הקודש סימן נ"ב, הקורא בביאור דברי הגמ'.

אמנם אם לדינא צריכים אנו למודעי בנידון דידן, על פי דברי הירושלמי בסוגית עירובין ריש פרק כיצד מערבין: "מהו ליתן עיבור לעיר – מילתא דרי שמעון בן יוחאי אמרה כן. נותנים עיבור לעיבור, דאמר רבי שמעון בר יוחאי: יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידן, מטבריה לציפורין, ע"י מערות וע"י בורגנין-כאן להילוך וכאן לעיבור". ע"י בפני משה שם: "דלהילוך דא מבעי ליה שיכול אדם לעכב" – דהיינו אם אותו העיבור השני יחשב ממש כעיבור הראשון עדיין צריך ברור ונ"מ לענין נותן הערוב, אם יכול להלך את כולה, (שם להלן) או דהוי כנותן בעיבורה של עיר, שלא עשה ולא כלום.

עיי' דברי הרא"ש שם בביאור שיטת הירושלמי למסקנא שם: "הדא דתימא בעיר גדולה אבל בעיר קטנה לא, שלא תהא תוספת יתירה (מרובה) על העיקר". וביאר דלשיטת הבבלי שם דף כ"א, משמע, שיכולים להמשיך את הבורגנין עד שלוש פרסות כמכרניש ועד בית-כנישתא דדניאל, וכדי שלא יחלקו הבבלי והירושלמי רוצה לומר: שכרניש עצמה היתה עיר גדולה מהלך שלוש פרסות, אמנם למסקנה מסיק הרא"ש דלהלכה דידן, כר' שמעון בר יוחאי דירושלמי. והלכה כדברי המקל בעירובין.

כן דעת רוב המפרשים והפוסקים וע"י רש"י שבת קי"ן ע"ק ד"ה שאם. וכך פסק זאת הרמב"ם ה' שבת פרק כ"ח הלכה ב' ותורף לשונו: "הרי הכל כעיר אחת" וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון, עיי' בטוש"ע אות שצ"ח סעיף ו': שכל זמן שאין יותר מע' אמות בין בית לבית, אפילו מהלך כמה ימים, הכל מצטרף לעיר אחת, ושמודדין מסוף הבית האחרון.

כל הנ"ל הובא להלכה, בדין צירוף כל חלקי העיר לעיר אחת בירושלים, ומשמע שדעת רוב הפוסקים כן, וכך פסק ע"פ השמועה והורה הלכה למעשה, רבה ירושלים הגרצ"פ פראנק זצ"ל וכן פסק בזמנו הגאון בעל תורת חסד זצ"ל והגאון מו"צ דירושלים הגרי"ז מינצברג זצ"ל – ומשמע שסברתם: שאין זה מדין "סמוך ונראה", שזה שייך במיוחד בין קריאת המגילה לגבי מיל מן הבית האחרון, שהצטרף לעיר אחרי כל השכונות שנעשו זו לזו פחות

משבעים אמה ושיירים – ורק אח"כ מתחיל הדין של "סמוך ונראה" וראה מה שהסביר בקונטרסו הגר"א בריזל שליט"א ומ"ש ע"פ הנ"ל וכן סמך לכך דברי המאירי כמ"ש ביצה, בדין הבאת עדים מן הסמוך, שאגב גררא נקט ואמר ששיעור פחות מע' אמה ושיירים הרי הוא בכלל העיר ואינו נקרא "סמוך" וכן הדין ב"נתחברה העיר ע"י בורגנין", כסוגית עירובין כ"א הנ"ל. על פי כל האמור הפליג הגאון הנ"ל להצדיק שיטת הקוראים בט"ו בכל רחבי ירושלים ושכונותיה. ולא נחה דעתו עד שחשש שהקוראים ב"ד יהיו בכלל עוברים על האיסור של "ולא תתגודדו". דהיינו שדעתו: שהרוצים לקרוא זאת ב"ד, יעשו זאת ביחידות ולא ברבים. משום חשש איסור דאורייתא "לא תתגודדו", וכך נהגו המחמירים הצנועין בתקופה שהעיר העתיקה היתה בידי הלגיון.

ע"ש מ"ש בשם ספר ציץ-הקודש בחשבון של מיל לענין "סמוך", שהוא "בתלתא פרסי על תלתא פרסי". לדברי המהרש"א שם. ומה שהעיר שגם חלק מירושלים-החדשה שהיתה בידי ישראל בין תש"ח לתשכ"ז, היה בימי קדם בתוך ירושלים. ע"פ דברי האברבנאל בפירושו לשופטים פרק י"א פסוק כ"א: "שהיה ירושלים כימים ההם מחוז גדול". דהיינו שעיר דוד היתה בתוך חומת ירושלים, ונכון לענ"ד גם מש"כ שם לדחות דעת האומר שדוקא הכפרים, היה להם **דין סמוכין** ולא ערים – שכך נהגו הלכה למעשה כל גדולי הפוסקים, לתת דין "סמוך-ונראה" בערים. וכך עשו גדולי הדור האחרון לפנינו בירושלים.

ע"פ מסקנה זו של הגר"א בריזל שליט"א ומה שברר שם בדעת החזון-איש זצ"ל, מ"ש בסימן קנ"א המובא שם: הרי כשמוסיפים מחוץ לחומה והן רצופים כנ"ל – עד שנעשו שתיהן כעיר אחת, בדין שקוראים בט"ו, **לא מדין "סמוכים"**, אלא **שזו ממש עיר אחת**, וזה תנאי, שאל יהא בין בית לבית יותר משבעים אמה ושיירים – ובמקרה של שתי עיירות, דהיינו כרך ועיירה הסמוכות, והכרך מוקף-חומה. צ"ל לא יותר מקמ"א אמה ביניהן – כמו שדינים לגבי שבת, בחיבור זה לזה – בעיבורה של עיר. אמנם, אחרי שנגמר השטח של הכרך ומתחיל מגרש פנוי, אז כל הבתים בתוך תחום שבת שזה הוא אלפיים אמה שהן מיל אחד (ולא כמ"ש לעיל לענין ג' פרסאות וצ"ע) – הרי הם בכלל "סמוך" לדין קריאת המגילה בט"ו – אבל עיר פרזות שהיתה לכתחילה רחוקה מן הכרך יותר ממיל ואח"כ נבנו בה בתים בינתיים, עד שנעשתה תחילת העיר קרובה אל הכרך פחות מאלפים אמה. דהיינו תוספת בתים אל העיר שמקרבת אותה לכרך, נותנת לה – ומחדשת דין "סמוך", שכיון שתחילת העיר סמוך לכרך פחות ממיל, אז קורין בט"ו כל משך העיר – אבל אם תוספת בתים היתה לצד הכרך והעיר במקומה עומדת והיא רחוקה מחומת הכרך יותר ממיל, הרי לאו כלום **ונשאר בדינו לקרוא ב"ד**. (וזו דעת החזון-איש שם).

אכן נבוא לנסח את היסודות האלו בדרך הדרגתית, הרי – יש לפנינו שני-דינים: האחד: מה נקרא **עיר אחת לענין שבת וכן לענין המגילה** – ומה הוא כשתי ערים נפרדות. הכרך לחוד ועיר לחוד. השני: אם אנו באים לדון **בצרופן, לענין מגילה, מדין "סמוך ונראה"**, וזה **דין מיוחד ב"מגילה"** – ולא שייך לענין שבת כלל!

בזה עומק ההבדל בין שיטת הרב מחסלביץ הגרמ"נ כהנא זצ"ל, שדן במגילה כמו שבת מצד דין תחומין, ועל כך כתב: שדין התחום לקריאת המגילה אינו כדין שבת, אלא שמצד "סמוך ונראה" צריך למדוד מיל מחומת הכרד תמיד – שיטת החזון־איש, לכן פסקו ונהגו להלכה בני ירושלים, שמצד הגדרה של עיר־אחת נותן עיבור ועיבור לעיבור בין לענין שבת ובין לענין מגילה, שלענין העיר ושלמותה דינם שווה, – ששם השאלה אם זו עיר אחת ודינה כעיר אחת – ורק אח"כ בא המקום לחלק בדין "סמוך ונראה", שהוא מיוחד לדין קריאת המגילה, וכל שמקצת העיר האחת ה"סמוכה ונראית", נמצא בתוך מיל לכרד, נותנין לה לכולה דין "כרד".

על סמך זה שמעתי שהחמיר החזון־איש זצ"ל לקרוא בבני־ברק שני ימים, מצד סמיכותה ליפו וזה הסמך לשיטות המחייבים בירושלים הגדולה ושכונותיה החדשות לקרוא בט"ו – אפילו בשכונות המרוחקות מאד מחומת העיר העתיקה. ואפילו מחומות ירושלים הארכיאולוגיות (החומה השלישית וכו' – כידוע לחוקרים), שהם, דעתם, שבגלל ה"רצף", יש לתת לכל דין כרד. – שכל החילוק בין "עיר" ל"כרד", אף לשיטת החזון־איש בביאורו של הגר"א בריזל הוא: אם יהיו מלכתחילה שתי ערים מרוחקות זו מזו, כרד מזה ועיר מזה, והתוספת היתה על העיר – אז כל העיר נכנסת בכלל סמוך, אך אם העיר במקומה, אז, אין תוספת של בתים לכרד מקנה לה דין "סמוך", שהלא היא במקומה עומדת במרחק מיל ויותר – עד שלא יהא המרחק בין הכפר לעיר פחות ממיל, ויתחדש דין חדש, בסמיכות זו לזו – כדין "סמוך ונראה".

אזכיר לטובה זכר צדיק לברכה, מ"ש בקונטרסו בענין זה חברנו הבלתי נשכח הגאון ר' מרדכי הלוי פרום זצ"ל – ר"מ בישיבת מרכז הרב, ומה שברר בדעת הירושלמי והבבלי מגילה הני"ל וחקירתו: אם סמוך הוא נגרר לכרד או חלק ממנו, אמנם לעני"ד נראה שהגריה עושה אותם לכרד אחד. אלא, שאין משיבין את הארי לאחר מיתה, ביחוד שברר שם בשיטת הריטב"א שקוראים בסמוך בט"ו, אע"פ שהעיקר חרב, שלכאורה יקשה עליו מהבבלי מגילה, שחזקיה היה מסופק בטבריה, אע"פ שהיא סמוכה לחמת וברר על פי שיטת רבם של ישראל, מרן הגאון הרב מוה"ר אי"ה הכהן קוק זצ"ל (מצות ראי"ה תרפ"ח ד): שהסמוך נדון ככרד מדין לא תגודדו – עיי"ש עוד מה שבאר הגרמ"פ זצ"ל בשיטת הריטב"א, שלא שייך "לא תגודדו" כשאלו מודים לאלו וכאן הטעם: שחג אחר למוקפים ולפרזים ושלוש ביניהן. ורצה לתרץ: שדברי מרן הרב זצ"ל לא לדעת הריטב"א, אלא לדעות האחרות: "שהסמוך רק נגרר לכרד ואינו חלק ממנו". ראה שם כל ברורו הנפלא בדין זה – בקונטרס שנדפס בזמנו, ואכמ"ל.

אמנם ע"פ הני"ל כדעת החזון איש זצ"ל ובביאור הגר"א בריזל שליט"א, נראה שהכריעו בדעה ש"הסמוך" נדון ככרד עצמו, ובמקום של ספק עכ"פ יש לקרוא בלא ברכה גם בט"ו. נראה לעני"ד לחזק משי"כ למעלת כתי"ר, שראוי שיקראו בעיירה ספסופה שני ימים, ט"ו ורי"ד – שהלא היא יש לה דין "סמוך ונראה" לגוש חלב, שהיא עצמה קורין בה שני ימים, שכך נהגו מימי קדם שהיה ישוב יהודי – ודיו לבא מן הדין להיות כנדון. אך כאמור כל זה "לכתחילה", אבל "בדיעבד" יוצאים ידי חובה בקריאת י"ד בלבד ודי בזה.